

บทความวิจัย

เรื่อง บทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร
ในช่วงพ.ศ. 2488-2510

โดย

นางสาวเสริมศิริ แผนสมบูรณ์

รหัสนักศึกษา 05580639

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อบทความวิจัย	บทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทย เชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครในช่วงพ.ศ. 2488-2510
ผู้เขียน	นางสาวเสริมศิริ แผนสมบุญ
อาจารย์ที่ปรึกษาบทความวิจัย	อาจารย์ ดร.พิภู บุษบก
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องบทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครในช่วงพ.ศ. 2488-2510 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งในประเทศไทย ศึกษาบทบาทและคุณูปการที่มูลนิธิป่อเต็กตึ้งมีต่อการช่วยเหลือชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครในช่วงพ.ศ. 2488-2510 โดยศึกษาจากหนังสือและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประวัติ พัฒนาการ วัตถุประสงค์ และบทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งในช่วงพ.ศ. 2488-2510

ผลการศึกษาพบว่า มูลนิธิป่อเต็กตึ้งในประเทศไทยพัฒนาขึ้นมาจากคณะเก็บศพไต้ฮงกง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและมีความศรัทธาในหลวงปู่ไต้ฮงกง ภิษุในพระพุทธศาสนานิกายมหายานของจีน บทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งในการช่วยเหลือชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครมีมากขึ้นนับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากความทุกข์ยากที่เกิดจากการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของชาวจีนที่มีจำนวนมาก สงครามและภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทยและนโยบายของรัฐบาลไทยที่ปฏิบัติต่อชาวจีน รวมถึงความขัดแย้งระหว่างชาวไทยและชาวจีน ในช่วงพ.ศ. 2488-2510 มูลนิธิป่อเต็กตึ้งได้ดำเนินงานสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวจีนในช่วงนั้น ได้แก่ การสงเคราะห์ศพไร้ญาติ ผู้ประสบภัยต่าง ๆ และชาวจีนที่ขาดแคลน ทั้งด้านสาธารณสุข เครื่องอุปโภคบริโภค ด้านการศึกษา และการช่วยเหลือชาวจีนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลไทย บทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งทำให้ชาวจีนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ศพของชาวจีนยังได้รับการสงเคราะห์ รวมทั้งทำให้รัฐบาลไทยยอมรับองค์กรของชาวจีนมากขึ้นกว่าในอดีต

คำสำคัญ : มูลนิธิป่อเต็กตึ้ง, ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน, สงครามโลกครั้งที่ 2

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องบทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนใน กรุงเทพมหานคร ในช่วงพ.ศ. 2488-2510 เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ (INDEPENDENT STUDY)

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ ดร.พิภู บุซบก อาจารย์ที่ปรึกษาศึกษาบทความวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อน ๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้

เสริมศิริ แผนสมบูรณ์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
บทบาทของมูลนิธิปอเต็กตึ๊งต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร ในช่วงพ.ศ. 2488-2510.....	1
บรรณานุกรม.....	23
ประวัติผู้วิจัย.....	24

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ตารางแสดงพื้นที่เกิดเหตุอัคคีภัยในช่วงพ.ศ. 2487-2497 ที่ทางมูลนิธิฯ เข้ามาให้ความช่วยเหลือ.....	18

บทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร ในช่วงพ.ศ. 2488-2510

บทนำ

ชาวจีนและชาวไทยติดต่อสัมพันธ์กันมาอย่างน้อยตั้งแต่สมัยสุโขทัยและได้ติดต่อสัมพันธ์กันเรื่อยมาหลายร้อยปี โดยเฉพาะด้านการค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย โดยมีย่านต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น ย่านตลาดสามเพ็ง ย่านตลาดน้อย และย่านเยาวราช เป็นศูนย์กลางการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งชาวจีนได้ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยมาโดยตลอด แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองเอาไว้ เช่น การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การพูดภาษาจีนภายในครอบครัว เป็นต้น

สมัยธนบุรีถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวจีนอพยพเข้ามายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างมากในสมัยรัชกาลที่ 5 การหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนก่อให้เกิดปัญหาความขาดแคลนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข ด้านการอุปโภคบริโภค ด้านที่พักอาศัย ตลอดจนเกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชาวไทยและชาวจีน และปัญหาความขัดแย้งกับชาวไทย ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวทำให้ชาวจีนรวมตัวเพื่อก่อตั้งเป็นสมาคมและองค์กรสาธารณกุศลที่ก่อตั้งบนรากฐานวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวจีนเพื่อช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ซึ่งกันและกัน

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวไทยและชาวจีนประสบกับความทุกข์ยากจากภัยสงคราม ทั้งการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ความทุกข์ยากจากภาวะข้าวยากหมากแพง ชาวจีนบางกลุ่มที่กองทัพญี่ปุ่นได้รับเบาะแสว่ามีใจฝักใฝ่กับจีนจะถูกเรียกไปสอบสวน คุมขัง หรืออาจถูกเนรเทศให้ออกจากประเทศไทย สงครามก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างชาวไทยและชาวจีน เนื่องจากในช่วงนั้นไทยฝักใฝ่ฝ่ายญี่ปุ่น รัฐบาลไทยนำโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนอย่างรุนแรง แต่ในภาวะความทุกข์ยากดังกล่าว ชาวจีนได้รับการบรรเทาโดยสมาคมและองค์กรสาธารณกุศลของชาวจีนที่สำคัญที่สุดองค์กรหนึ่งคือ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งก่อตั้งอย่างเป็นทางการในพ.ศ. 2480 โดยพัฒนาจากคณะเก็บศพใต้สงก ก่อตั้งโดยกลุ่มชาวจีนแต่เจ้าผู้ที่มีความศรัทธาต่อภิกษุใต้สงกที่อพยพมาอยู่อาศัยในประเทศไทย ได้แก่ นายยี่ก่อง นายตันลิบบ๊วย นายอึ้งยุกหลง นายตั้งบู๊เล็ก นายเฮงสิ่วเจียะ เป็นต้น การพัฒนาเริ่มจากการขยายขอบข่ายการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเกิดจากวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของ

บรรดานักธุรกิจชั้นนำชาวจีนในการปรับตัวให้สอดคล้องกับพลังขับเคลื่อนของสังคม (กรรณิการ์, 2543: 153) มูลนิธิป่อเต็กตึ้งเริ่มเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือชาวจีนต่อมาจึงได้ขยายความช่วยเหลือแก่ชาวไทยในหลายด้านหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และส่งผลต่อชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานครอย่างมาก ซึ่งในช่วงพ.ศ. 2488-2510 บทบาทของมูลนิธิมีมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในช่วงสงครามทำให้รัฐบาลไทยยอมรับกว่าแต่ก่อน ถึงแม้จะยังคงมีการปลูกฝังแนวคิดชาตินิยมให้แก่ชาวไทย หรือยังคงมีนโยบายเข้มงวดกับชาวจีนในประเทศไทยอยู่ก็ตาม กรุงเทพมหานครภายหลังจากช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้รับความเสียหายหลายด้าน ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครก็ได้รับผลกระทบอย่างมาก มูลนิธิป่อเต็กตึ้งจึงเข้ามามีบทบาทในการฟื้นฟูและช่วยเหลือชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครอย่างมากในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสาธารณสุข เช่น การก่อตั้งสถานผดุงครรภ์เพื่อช่วยเหลือสตรีที่ตั้งครรภ์ในช่วงสงครามเนื่องจากการสาธารณสุขไม่พร้อมต่อการดูแล อีกทั้งยังเปิดเป็นโรงเรียนผดุงครรภ์ในเวลาต่อมาอีกด้วย นับได้ว่าบทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งในช่วงพ.ศ. 2488-2510 มีความโดดเด่นและสร้างคุณูปการอย่างมากต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร และชุมชนชาวไทยโดยรอบ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั้งประวัติความเป็นมา พัฒนาการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และบทบาทสำคัญของมูลนิธิป่อเต็กตึ้ง โดยเน้นในช่วงพ.ศ. 2488-2510 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่สภาพชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานครได้รับความเสียหายหลังจากสงคราม ทั้งกลุ่มคนจีน พื้นที่อยู่อาศัย ความขาดแคลนในด้านเครื่องอุปโภคบริโภค ทำให้มูลนิธิป่อเต็กตึ้งมีบทบาทที่ชัดเจนภายหลังจากจัดตั้งเป็นมูลนิธิขึ้นอย่างเป็นทางการ

วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้มี 3 ประการ คือ 1. ศึกษาประวัติของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งในประเทศไทย 2. ศึกษาบทบาทและกิจกรรมที่มูลนิธิป่อเต็กตึ้งจัดขึ้นเพื่อการช่วยเหลือชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครในช่วงพ.ศ. 2488-2510 3. ศึกษาคุณูปการของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครในช่วงพ.ศ. 2488-2510

สภาพสังคมและความเป็นอยู่ของชาวจีนในกรุงเทพมหานครภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

สภาพสังคมและความเป็นอยู่ของชาวจีนในกรุงเทพมหานครภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพสังคมและความเป็นอยู่ของชาวจีนในกรุงเทพมหานครมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีทั้งช่วงเวลา

ที่เจริญรุ่งเรืองและยากลำบาก โดยตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพสังคมและความเป็นอยู่ของชาวจีนถือว่ามีความยากลำบาก ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัยดังนี้

การอพยพเข้ามาของชาวจีนจำนวนมาก

จีนและไทยมีความสัมพันธ์ทางการค้ามาตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาหรือช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13-18 ซึ่งมีการพบหลักฐานว่าทุกปีจะมีขบวนเรือสำเภาจากเมืองจีนแวะมายังท่าเรือทางฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูหรือทางภาคใต้ของประเทศไทย เช่น ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช เป็นต้น ชาวจีนเข้ามาเพื่อถ่ายสินค้าขึ้นทางบก และชาวจีนได้ค้นพบแหล่งแร่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช อีกทั้งมีการค้าขายระหว่างไทยและจีนทั้งการส่งคณะทูตบรรณาการและการค้าขายของพ่อค้าเอกชนชาวจีน ต่อมาในศตวรรษที่ 15 เริ่มมีการแต่งงานกันระหว่างชายจีนและหญิงไทย และชาวจีนได้ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยพร้อมทั้งถูกกลืนเข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยการค้าของพ่อค้าเอกชนของจีนเพิ่มมากขึ้นตรงข้ามกับการส่งคณะทูตบรรณาการจากประเทศไทยไปยังจีนลดลง เนื่องจากการเปิดเสรีทางการค้า พ่อค้าจีนจะต้องจ่ายค่าภาษีสินค้าของตนให้แก่ท้องพระคลัง การส่งคณะทูตบรรณาการจึงลดลง ส่งผลให้พ่อค้าจีนในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 รวมถึงพ่อค้าจีนยังได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้าแผ่นดินของไทยในยุคนั้น เนื่องจากชาวจีนมีความสามารถในการเดินเรือ ค้าขาย และแสวงหาเมืองท่าต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้ผลกำไรจากการค้าของหลวงมีมากขึ้น โดยตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ชาวจีนอพยพมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากปัญหาการรุกรานของชาวแมนจูทางตอนใต้ของจีน ผู้ลี้ภัยจากพวกแมนจูที่เข้ามายังประเทศไทยแบ่งได้ออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่มาจากเมืองเฉาโจว (แต้จิ๋ว) มาอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยแถบบางปลาสร้อย และกลุ่มที่มาจากภาคใต้ของฟูเจี้ยน (ฮกเกี้ยน) มาอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยแถบสงขลา ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 พบว่ามีชาวจีนอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งในเขตเมืองอยุธยาและพื้นที่อื่น ๆ โดยชุมชนชาวจีนในอยุธยาส่วนใหญ่ประกอบด้วยพ่อค้า นักแสดงจิว แพทย์หลวง รวมถึงข้าราชการประจำราชสำนักไทย ช่างฝีมือต่าง ๆ จนกระทั่งถึงช่วงอยุธยาถูกพม่าล้อมกรุงไว้ ชาวจีนในยุคนี้นับว่ามีบทบาทในการป้องกันโบสถ์ของชาวคริสต์และร่วมกับชาวโปรตุเกสและฮอลันดาในการต่อสู้ป้องกันแหล่งพำนักของชาวฮอลันดา และเมื่อพม่ายึดกรุงศรีอยุธยาได้ในพ.ศ. 2310 ชาวจีนในอยุธยายังคงตั้งบ้านเรือนอยู่ตลอดฝั่งคลองต่าง ๆ ในถิ่นของชาวจีน

ในรัชสมัยของพระเจ้าตากสินการตั้งหลักแหล่งขนาดใหญ่และตลาดของชาวจีนนั้นเป็นการส่งเสริมเมืองหลวงให้เจริญขึ้นทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ท่าเตียน ชุมชนชาวจีน

ในสมัยนี้มีความเจริญรุ่งเรืองที่สุดเนื่องจากการค้าและการได้รับสิทธิพิเศษ และเรียกชาวจีนแต่จิวว่า จินหลวง นโยบายของพระเจ้าตากสินตั้งดูตชาวแต่จิวจำนวนมากให้เข้ามาสู่กรุงเทพฯ

หลังจากสิ้นสุดสมัยธนบุรีเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ การค้าของประเทศและการผูกขาดของราชสำนักเจริญมาก ในสมัยรัชกาลที่ 1 และ 2 จึงได้ส่งเสริมการอพยพเข้ามาของชาวจีน เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สินค้าออกของประเทศไทยและเพื่อจัดหาลูกเรือประจำเรือหลวง และมีการส่งคณะทูตบรรณาการไปยังจีนบ่อยครั้งและพุ่มเพื่อยจนเกินไป จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการยกเลิกการค้าของหลวง ทำให้การส่งบรรณาการของประเทศไทยถูกล้มเลิกไป ในยุคนี้ชาวจีนที่รับตำแหน่งขุนนางจะถวายธิดาของตนให้พระเจ้าแผ่นดิน ทำให้กษัตริย์ของไทยหลายพระองค์มีเชื้อสายชาวจีน

ตั้งแต่ช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนตอนใต้อพยพเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากจีนตอนใต้ตกอยู่ในสภาวะประชากรล้นหลาม และกำลังเกิดสภาวะสงครามกับต่างประเทศ รวมถึงมีการก่อจลาจลภายในประเทศ ในขณะที่ประเทศไทยกำลังเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจและ เป็นประเทศที่มีความสงบสุข ประกอบกับการอพยพที่ง่ายและปลอดภัยมากขึ้นโดยเรือกลไฟ ทั้งนี้เข้ามาเพื่อเป็นแรงงาน ช่างฝีมือต่าง ๆ และเข้ามาเพื่อทำการค้าขาย ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 พวกฮกเกี้ยนและกวางตุ้งได้เป็นพลเมืองที่มีจำนวนเป็นอันดับที่ 4 และ 5 ตามลำดับ โดยกรุงเทพฯ เป็นเมืองท่าที่สำคัญในการเข้าเมือง มีกลุ่มชาวแต่จิว ไทหล่า และคะเข้ามาเพิ่มขึ้นตั้งแต่พ.ศ. 2310 จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนส่วนใหญ่มักตั้งหลักแหล่งอยู่ตามเมืองใหญ่ต่าง ๆ ของประเทศไทย และในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงประกาศเลิกทาส ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประชากรไทยที่เป็นอิสระจากการยกเลิกระบบกึ่งศักดินาได้หันกลับไปทำนา เนื่องจากความต้องการข้าวจากตลาดไทยของต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นประกอบการเปิดตลาดไทยให้เป็นการค้าเสรี และรัฐบาลต้องหันมาพึ่งพาแรงงานคนจีนสำหรับงานสาธารณูปโภค จากเดิมที่ใช้ระบบการเกณฑ์แรงงาน การขยายตัวทางเศรษฐกิจในยุคนี้ทำให้คนไทยยึดมั่นในอาชีพทำนา ส่งผลให้ชาวจีนยึดอาชีพการค้า อุตสาหกรรม ทำเหมือง และแรงงานที่ได้รับค่าจ้างอย่างมั่นคง ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจส่วนใหญ่ผูกขาดโดยชาวจีน และมีผลต่อการขยายเศรษฐกิจของไทย ในยุคนี้อย่างพบการแต่งงานกันระหว่างพ่อค้าชาวจีนและหญิงไทย โดยชาวจีนมีการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมไทย เช่น มีการเผาศพแบบคนไทยมากขึ้นจากเดิมที่มักจะฝังศพไว้ในสุสาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คนจีนยังคงรักษาภาษาของตนไว้ รักษาการปฏิบัติทางศาสนาและประเพณีของตนเอง ยึดมั่นในความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษ ทำให้สังคมจีนมีความมั่นคงอยู่ตลอดการอพยพเข้ามา ชาวจีนจำนวนมากมีฐานะร่ำรวยขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนแต่จิวและ

ฮกเกี้ยน ซึ่งมักประกอบอาชีพเป็นเจ้าของโรงสี กิจการการค้า โรงแรม และ ภัตตาคาร แต่ยังคงมีกลุ่มชาวจีนที่ยากจน คือกลุ่มจีนแคะและไหหลำ ชาวจีนกลุ่มนี้มักประกอบอาชีพ ค้าขายสินค้าเบ็ดเตล็ด พ่อค้าเร่ ชาวประมง และกุ๊ยใช้แรงงาน ต่อมาเกิดการเจริญเติบโตของลัทธิ ชาตินิยมของชาวจีนในประเทศไทย คือ การเพิ่มความผูกพันกับบ้านเกิดของตน การก่อตั้ง หนังสือพิมพ์และโรงเรียนจีน การเพิ่มความเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนจีนในไทย มีการก่อตั้ง สมาคมลับ ในขณะที่ชาวไทยเริ่มมองว่าชาวจีนในประเทศไทยนั้นเข้ามาเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจและเริ่มมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อชาวจีน (สกินเนอร์, 2548: 1-117) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ผู้อพยพชาวจีนเริ่มพาภรรยาชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น ในพ.ศ. 2480 หญิงจีน เดินทางเข้ามากรุงเทพฯ 11,063 คน เกิดองค์ประกอบทางสังคมใหม่คือ กลุ่มหญิงจีนที่ยังไม่รู้จักร ษา วัฒนธรรม และประเพณีของประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่ในวัยก่อร่างสร้างตัวและเจริญพันธุ์ การ คลอดบุตรในท่ามกลางคนแปลกหน้า แลกเปลี่ยน ต่างชนบทรวมเนียบยอมเป็นที่น่าหวาดหวั่น (กรรณิการ์, 2543: 102)

ในระหว่างพ.ศ. 2488-2489 ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนอพยพมายังประเทศ ไทยมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีจำนวนมากกว่า 170,000 คน โดยที่ชาวจีนเหล่านั้นต้องการเข้ามาทำ มาหากินในประเทศไทย เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการเผชิญสงครามซึ่งกำลังเกิดขึ้นอย่างรุนแรง ภายในประเทศจีนระหว่างฝ่ายก๊กมินตั๋งและฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งสงครามกระทบต่อความเป็นอยู่ ของชาวจีนในประเทศ เช่น การบังคับเกณฑ์ทหารของทั้งสองฝ่าย เป็นต้น ซึ่งในขณะนั้นนอกจาก ประเทศไทยจะเป็นเมืองสงบและอุดมสมบูรณ์แล้ว ค่าธรรมเนียมคนเข้าเมืองและคนต่างด้าวที่เคยเก็บ กันมาในอดีตก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงอัตราใหม่แต่ประการใด ภาวะเงินเฟ้อหลังสงครามจึงทำให้ ค่าเงินบาทถูกลงกว่าเดิมมาก เหตุผลเหล่านี้เป็นสิ่งจูงใจให้ชาวจีนอพยพมาอยู่ในประเทศไทยเพิ่มมา กขึ้น จากการหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนเป็นจำนวนมากในช่วงนั้นจึงทำให้ปริมาณจำนวนชาวจีนใน ประเทศไทยเมื่อพ.ศ. 2490 เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน สถิติจากการสำรวจสำมะโนประชากรของรัฐบาล ในพ.ศ. 2490 มีจำนวนชาวจีนในประเทศไทยถึง 2,124,000 คน ซึ่งมีอัตราเป็นร้อยละสิบสองของ จำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศไทยในขณะนั้น ซึ่งมีอยู่ประมาณ 17,643,000 คน ซึ่งการ เดินทางมีความยากลำบากเนื่องจากการโดยสารคนจำนวนมากบนเรือกลไฟ ไม่มีอาหาร น้ำ และ ความสะดวกในเรื่องสุขอนามัยที่เหมาะสม และก่อให้เกิดโรคติดต่อ คือ โรคครีตีสีดวงตา ส่งผลให้ชาว

เงินจำนวนมากถูกรัฐบาลไทยกักกันไว้ประมาณหนึ่งเดือน อีกทั้งกรรมกรจีนหลายร้อยคนที่ถูกนำมายังประเทศไทยในระหว่างสงครามได้มาถึงกรุงเทพฯ อย่างสิ้นเนื้อประดาตัว

ภัยสงครามและภัยธรรมชาติภายในประเทศไทย

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พื้นที่กรุงเทพมหานครถูกโจมตีอย่างหนักทางอากาศ ทำให้ผู้คนเสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก ศพผู้ประสบภัยและผู้ตายไร้ญาติมีจำนวนมากกว่าหนึ่งหมื่นศพ ตลอดช่วงสงคราม หรือเฉลี่ยราวปีละ 2,600 ศพ คนไข้จำนวนมากต้องเข้าหลบระเบิดในหลุมหลบภัย ประกอบกับเหตุการณ์น้ำท่วมกรุงเทพฯ ในพ.ศ. 2485 ผู้คนขาดแคลนอาหาร น้ำสะอาด และขาดที่หลบภัยสงคราม เกิดโรคภัยต่าง ๆ พื้นที่ฝั่งศพถูกน้ำท่วมขัง และเมื่อสงครามทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น การโจมตีทางอากาศเกิดขึ้นแม้ในเวลากลางวัน การจัดหาน้ำประปาให้เพียงพอเป็นเรื่องยากขึ้น และยังมีโรงไฟฟ้าโรงไฟฟ้าวัดเสียบ (ราชบุรีบูรณะ) และโรงไฟฟ้าสามเสนจนใช้การไม่ได้ ไม่มีกระแสไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปาจำหน่าย ต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2495 ในขณะที่เกิดความขัดแย้งเรื่องค่าธรรมเนียมที่กำลังรุนแรงขึ้น ก็ได้เกิดเพลิงไหม้บริเวณสะพานเหลือง ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชาวจีนจำนวนมาก ทำให้เกิดความเสียหายแก่บ้านเรือน 2,000 หลัง มีผู้ไร้ที่อยู่อาศัย 20,000 คน นอกจากนี้ตั้งแต่ช่วงพ.ศ. 2485-2518 ได้เกิดอัคคีภัยขึ้นบ่อยครั้งทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย เช่น ตลาดเมืองชลบุรี ตลาดมหาชัย ตำบลตลาดโรงเหล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ตลาดศรีราชา เพลิงไหม้บริเวณหลังโรงภาพยนตร์แคปปิตอล ตำบลวรจักร หน้าโรงพยาบาลกลาง อัคคีภัยชอยยงเฮงในตลาดเก่า ถนนเยาวราช เป็นต้น เกิดอัคคีภัยทั่วประเทศทั้งหมด 585 ครั้ง

นโยบายปฏิรูปกึ่งต่อเงินของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

เดือนธันวาคม 2481 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 1 ส่งผลกระทบต่อชาวจีนในประเทศไทยอย่างมากเนื่องจากการใช้นโยบายต่อต้านชาวจีนอย่างรุนแรง เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจีนและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนในประเทศไทย ประกอบกับรัฐบาลไทยมีความหวาดกลัวต่อการแพร่กระจายของคอมมิวนิสต์ นโยบายที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามใช้ปฏิรูปกึ่งต่อเงิน ได้แก่ ทางด้านเศรษฐกิจ คือการลดบทบาทของชาวจีนในภาคเศรษฐกิจให้น้อยลง ทั้งการค้าข้าว การทำประมง และการควบคุมดูแลน้ำมันเชื้อเพลิงเกลือ และยาสูบ รวมทั้งจำกัดอาชีพของชาวจีน ทำให้เกิดการลักลอบค้าของเถื่อน กองคุ้มครองและการข่มขู่ของพวกอั้งยี่ และแผนการหาเงินอย่างผิดกฎหมายอื่น ๆ การประกอบอาชญากรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นการกระทำของพวกสมาคมลับที่กลับฟื้นขึ้นมาอีก และทางด้านการเมือง รัฐบาลไทยสั่ง

ปิดหนังสือพิมพ์จีนและสั่งปิดโรงเรียนจีน นโยบายปฏิบัติกับชาวจีนรุนแรงขึ้นเมื่อประเทศไทยประกาศเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะในสงครามโลกครั้งที่ 2

หลังจากจอมพล ป. พิบูลสงครามลงจากตำแหน่ง รัฐบาลจีนนโยบายที่มีความผ่อนปรนต่อชาวจีนมากขึ้น ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบทางการเมืองในประเทศจีน ทำให้ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงชาวจีนสามารถอพยพเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนจีนเริ่มกลับมาเปิดสอน โดยใช้ครูชาวจีนที่ฝึกฝนการเมือง ต่อมาเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับมารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยที่ 2 รัฐบาลเริ่มกลับมาเข้มงวดในการปราบปรามการกระทำผิดของชาวจีน เช่น การแก้ไขเรื่องโควตาเข้าเมืองของชาวจีนจากเดิมให้เข้าได้ปีละ 10,000 คน ลดลงเหลือปีละ 200 คนเท่านั้น มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคนต่างด้าว พ.ศ. 2493 มีการขึ้นค่าธรรมเนียมต่างด้าวจากเดิมคนละ 20 บาท เป็นคนละไม่เกิน 400 บาท เป็นต้น ทำให้ชาวจีนที่ยากจนประมาณ 200 คน เดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลลดค่าธรรมเนียม และมีชาวจีนจำนวนหนึ่งถูกกักขังรอการเนรเทศ เนื่องจากไม่สามารถหาเงินจ่ายค่าธรรมเนียมได้

ภายหลังที่รัฐบาลจีนคณะชาติภายใต้การนำของจอมพลเจียงไคเช็คต้องย้ายที่ทำการไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน เพราะฝ่ายแพ้คอมมิวนิสต์จีนของเหมาเจ๋อตุง และรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ได้ปกครองจีน ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องดำเนินนโยบายเกี่ยวข้องกับชาวจีนให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศจีน เพราะการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในประเทศจีน มีผลกระทบต่อปัญหาชาวจีนในประเทศไทยโดยมีการดำเนินนโยบายดังนี้

1) **การตั้งคณะกรรมการผสมไทย-จีน** เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศจีน ประกอบกับชาวจีนในประเทศไทยที่ศรัทธาในผู้นำเหมาเจ๋อตุงและพรรคคอมมิวนิสต์เริ่มมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากขึ้น ทำให้รัฐบาลไทยมีความกังวลอย่างมาก ต่อมาในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2492 พลโท มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อก่อตั้งคณะกรรมการผสมไทย-จีน ซึ่งในการประชุมครั้งนั้นนายพลตำรวจโทหลวงชาติตระการโกศล อธิบดีกรมตำรวจได้กล่าวเปิดประชุม กล่าวโดยสรุปว่า เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนอาจส่งผลมาถึงประเทศไทย ซึ่งชาวจีนได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายจีนและฝ่ายไทย และเหตุการณ์ในประเทศจีนขณะนั้นเป็นเรื่องการเมืองของประเทศจีนชาวจีนในประเทศไทยไม่ควรเกี่ยวข้องด้วย เพราะอาจจะทำความเสียหายและความเดือดร้อนให้แก่ชาวจีนเอง รัฐบาลจึงต้องการตั้งคณะกรรมการโดยให้ชาวจีนเข้าร่วมด้วย ต่อไปเมื่อชาวจีนมีเรื่อง

เดือดร้อนหรือข้องใจอันใดก็นำมาเสนอต่อคณะกรรมการชุดนี้ แต่ต่อมาภายหลังการก่อตั้งคณะกรรมการชุดนี้ขึ้น รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศเกี่ยวกับประเทศจีนตามแบบสหรัฐอเมริกา ทำให้คณะกรรมการผสมไทย-จีนไม่สามารถดำเนินนโยบายใดที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนได้ ดังนั้นคณะกรรมการชุดนี้จึงถูกยกเลิกในที่สุด

2) การสอดส่องความเคลื่อนไหวของชาวจีน ภายหลังที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนปกครองแผ่นดินจีนแล้ว ในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492 รัฐบาลจึงได้มีคำสั่งถึงผู้ว่าราชการการทุกจังหวัดให้เพิ่มการสืบสวนและสอดส่องทุกประการเกี่ยวกับชาวจีนในแต่ละจังหวัด เพื่อที่รัฐบาลจะทราบว่าชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงใดบ้าง เช่น การลักลอบสอนหนังสือจีน การเช่าที่ดินหรือซื้อที่ดิน การประกอบอาชีพใหม่ การตั้งร้านค้าขาย การตัดไม้ การตั้งโรงสี โรงเลื่อย โรงซ่อมและกลึงเครื่องจักรกล โพงก๊วน และกิจการอื่น ๆ ซึ่งได้เกิดขึ้นใหม่ในแต่ละจังหวัด ซึ่งจังหวัดจะต้องรายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบทุกครั้ง เพื่อเป็นแนวทางประกอบการพิจารณาของกระทรวงมหาดไทยต่อไป

3) นโยบายควบคุมโรงเรียนจีน นโยบายของรัฐบาลในการควบคุมโรงเรียนจีนอย่างเข้มงวดและเป็นแบบแผนที่ถาวรได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อประเทศจีนได้กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์แล้ว โดยเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยพร้อมด้วยปลัดกระทรวงศึกษาธิการและปลัดกระทรวงอื่น ๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนได้เปิดประชุมขึ้นที่กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492 ซึ่งในที่ประชุมครั้งนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้สอดส่องและวางนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาใหม่ดังนี้

3.1 ให้กระทรวงศึกษาธิการตรวจตราและจัดการกับโรงเรียนจีนที่ได้รับอนุญาตแล้วอย่างกวัดขัน โดยติดต่อกับผู้บังคับการตำรวจสันติบาลเมื่อพบว่าชาวจีนได้ใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นแหล่งดำเนินการเมือง

3.2 การลักลอบสอนหนังสือจีนหรือตั้งโรงเรียนเถื่อนยังคงมีอยู่ทั่วไป เพราะมีโทษเพียงถูกปรับ 20 บาทเท่านั้น ซึ่งเป็นโทษสถานเบา จึงมีการเพิ่มโทษเจ้าสำนักให้มีทั้งจำและปรับด้วย นอกจากกระทรวงศึกษาธิการจะเพิ่มความเข้มงวดด้วยวิธีการสั่งปิดโรงเรียนจีนที่ฝ่าฝืนแล้วยังดำเนินนโยบายควบคุมโรงเรียนจีนอีกหลายวิธี เช่น การควบคุมหลักสูตรและตำราเรียน เป็นต้น

4) นโยบายการเมืองและการปกครองชาวจีน รัฐบาลได้ใช้นโยบายต่าง ๆ ในทางการเมืองและการปกครองชาวจีนเข้มงวดมากขึ้น เพราะรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือว่าการ

ดำเนินนโยบายเพิ่มความเข้มงวดต่อชาวจีนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลมั่นคงยิ่งขึ้น ดังนั้นการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลจึงทำให้ชาวจีนได้รับผลกระทบ สำหรับมาตรการทางการเมืองและการปกครองของรัฐบาลที่นับว่ามีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อชาวจีนอย่างมากในระยะสั้น ได้แก่

4.1 การแก้ไขมาตรการคนเข้าเมืองและควบคุมคนต่างด้าว นับตั้งแต่ต้นพ.ศ. 2492 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ลดจำนวนโควตาคนจีนเข้าเมืองจากเดิมปีละ 10,000 คน ลดลงเหลือปีละ 200 คนเท่านั้น ต่อมาเมื่อคอมมิวนิสต์ได้ปกครองประเทศจีนแล้ว นายกรัฐมนตรีได้เสนอให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาหาทางมิให้ชาวจีนเข้าเมืองและกวดขันพวกที่เข้ามาขออนุญาต อยู่ชั่วคราวอีกด้วย

4.2 การนำนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับคอมมิวนิสต์มาใช้กับชาวจีน ถึงแม้ว่าในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเคยมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ และได้เลิกใช้ในเวลาต่อมา เมื่อรัฐบาลไทยต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศตามข้อเรียกร้องของโซเวียตที่จะให้ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ แต่ภายหลังที่คอมมิวนิสต์ปกครองประเทศจีน และจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นและเป็นผู้ที่มีนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนมาตลอด จึงตระหนักดีว่าการที่จะดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนได้อย่างราบรื่นนั้น จำเป็นต้องนำมาผสมกลมกลืนกับนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้นการเป็นปฏิปักษ์กับคอมมิวนิสต์ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนใหญ่จะถูกจำกัดความอยู่ในปัญหาเรื่องชาวจีนแทบทั้งสิ้น และมีการจับกุมชาวจีนที่ฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์จำนวนมาก

5) การลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาเศรษฐกิจที่ชาวจีนกลุ่มน้อยยังคงครอบครองและมีบทบาท และส่งผลกระทบต่อ การครองชีพของคนไทยในขณะนั้น ดังนั้นรัฐบาลจึงกำหนดนโยบายเพื่อลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมให้คนไทยเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจแทนชาวจีน การแก้ไขปัญหาการครอบครองที่ดินของชาวจีนให้ลดลง และการควบคุมธุรกิจการค้าของชาวจีน

ความขัดแย้งระหว่างชาวไทยและชาวจีน

ต่อมาภายหลังจากวันชัยชนะ (V-J Day) เกิดความขัดแย้งกันระหว่างชาวไทยและชาวจีนในประเทศไทย เนื่องจากทั้งชาวจีนในฐานะ 1 ใน 5 มหาอำนาจและพวกเสรีไทยมักจะไ้อวดถึงบทบาทของตนเองในฐานะของฝ่ายสัมพันธมิตร อีกทั้งการที่ชาวจีนต้องการชกเฉพาธงชาติจีนร่วมกับธงชาติ

ห้ามหาอำนาจ ในขณะที่ไทยกำหนดว่าธงของชาติอื่นที่ชักในประเทศไทยจะต้องมีธงชาติไทยด้วยความขัดแย้งเหล่านี้ ก่อให้เกิดการปะทะกันบ่อยครั้ง นอกจากนี้ชาวไทยยังมีมุมมองในด้านลบต่อชาวจีน โดยมองว่าชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก และก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นภายในประเทศไทย จนกระทั่งในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2488 เกิดการปะทะที่ถนนเยาวราชใจกลางของย่านชาวจีน ระหว่างชาวจีนและชาวไทยทั้งตำรวจและพลเรือนที่มีอาวุธ ก่อให้เกิดการเสียชีวิตของชาวจีนถูกปิดกั้น เกิดการปล้นสะดม ย่านการค้าของชาวจีนหยุดชะงัก ต่อมาได้มีการเจรจาทางการทูตระหว่างจีนและไทย เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ การยกเลิกพระราชบัญญัติและกฎหมายบางฉบับที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2481 พระราชบัญญัติลงโทษผู้กระทำการต่อต้านการดำเนินการสงครามของญี่ปุ่น พ.ศ. 2489 พระราชบัญญัติเกลือ พ.ศ. 2481 ฯลฯ แต่รัฐบาลยังคงดำเนินนโยบายควบคุมปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนอยู่ เช่น การควบคุมเรื่องการค้าข้าว การกำหนดโควตาเข้าเมืองของคนจีน การเคลื่อนไหวกว้างไกลของชาวจีนในประเทศไทย เป็นต้น

จากปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาในข้างต้น ทั้งการอพยพเข้ามาประเทศไทยจำนวนมาก เนื่องจากระยะทางที่ไกล จำนวนผู้เดินทาง และสุขอนามัยที่ไม่ได้มาตรฐานทำให้คนจีนอพยพจำนวนมากเสียชีวิตระหว่างเดินทาง เกิดโรคติดต่อ อีกทั้งความทุกข์ยากในการปรับตัวเข้ากับพื้นที่และวัฒนธรรมต่างถิ่น ประกอบกับช่วงสงครามซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งบ้านเรือน ผู้คนบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก และเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวไทยและชาวจีน นอกจากความเสียหายจากสงครามแล้ว ชาวจีนยังได้รับความกดดันจากรัฐบาลไทยจากการใช้นโยบายปฏิปักษ์ต่อจีนอีกด้วย กล่าวได้ว่าปัจจัยทั้งหมดนี้เป็นอีกหนึ่งแรงผลักดันให้ชาวจีนเกิดการรวมกลุ่มกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในพื้นที่ต่างถิ่น เช่น การตั้งสมาคมตระกูลแซ่ต่าง ๆ สมาคมการค้า และองค์กรการกุศล ซึ่งสงครามที่เกิดขึ้นในประเทศไทยยิ่งส่งผลให้องค์กรและสมาคมต่าง ๆ ของชาวจีนเริ่มมีบทบาทมากขึ้นอย่างชัดเจน

มูลนิธิป่อเต็กตึ้งเป็นองค์กรหนึ่งของชาวจีนที่มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาให้ความช่วยเหลือทั้งกลุ่มชาวจีนด้วยกัน ชาวไทย และชาวต่างชาติอื่น ๆ ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมูลนิธิฯ ก่อตั้งและพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทย

ประวัติการก่อตั้งมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งดำเนินกิจกรรมสาธารณกุศลโดยมีรากฐานมาจากความเชื่อของชาวจีนในหลักคำสอนและแนวจริยวัตรของหลวงปู่ไต้ฮงกง ซึ่งเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนานิกายมหายานที่ชาวจีนศรัทธา โดยชีวประวัติของท่านส่วนหนึ่งปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุอำเภอเตี้ยเอี้ย (เฉาหยัง) เมืองแต้จิ๋ว มณฑลกว๋างตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน อีกส่วนหนึ่งเล่าขานสืบต่อกันมา

ประวัติหลวงปู่ไต้ฮงกง

ท่านเกิดที่เมืองเวินโจว มณฑลเจ้อเจียง เมื่อพ.ศ. 1582 สมัยราชวงศ์ช่ง จากตระกูลลิ้ม เดิมชื่อ หลิงเอ้อ ครอบครัวของท่านสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินได้รับการศึกษาทั้งทาง วิชาการและพุทธศาสนา สอบได้เป็นบัณฑิตระดับจิ้นซือ (บัณฑิตชั้นเอก) เข้ารับราชการเป็นนายอำเภอ เมื่ออายุ 54 ปี และมาบวชเป็นพระในพุทธศาสนาปฏิบัติธรรมเผยแพร่ธรรมะเป็นเวลายาวนานในมณฑลฮกเกี้ยน

เมื่อท่านเจริญอายุ ได้ 81 ปี ได้จุดธูปมาถึงอำเภอเตี้ยเอี้ย เมืองแต้จิ๋ว มณฑลกว๋างตุ้ง เข้าจำพรรษาที่อาราม เล่งจิวโกวอี้ ในปักซัว และต่อมาจึงย้ายไปที่วัดเมี้ยนอันกวน ในตำบลฮั่วเพ็ง ซึ่งมักจะเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอยู่เป็นเนืองนิจ ทั้งเวลามีพายุ น้ำท่วม ไฟไหม้ โรคระบาด ภัยแล้ง ซึ่งจะมีผู้คนล้มตายจำนวนมาก ท่านก็เก็บศพไปฝังให้โดยไม่รังเกียจ ตั้งศาลารักษาโรคที่ริมโขดหินใหญ่ จัดหาอาหารสิ่งของให้ผู้ป่วยที่เดือดร้อน ชักชวนชาวบ้านและสานุศิษย์ให้ประกอบกิจกรรมการกุศลกันอย่างกว้างขวาง

ท่านเห็นผู้คนข้ามแม่น้ำเหลียงเจียงที่กว้างใหญ่ถึง 300 วา สายน้ำเชี่ยวตลอดปีเกิดเรือล่มคนจมน้ำตายเสมอ ก็ชักชวนชาวบ้านบริจาคกำลังกาย กำลังทรัพย์ลงมือสร้างสะพานฮั่วเพ็งให้จนท่านมรณภาพลงในพ.ศ. 1670 สิริรวมอายุได้ 88 ปี ชาวจีนทางตอนใต้แถบแต้จิ๋วซัวเถาศรัทธาเลื่อมใสท่านต่อเนื่องกันมา

การก่อตั้งคณะเก็บศพไต้ฮงกง

เนื่องจากหลวงปู่ไต้ฮงกงเป็นที่เคารพนับถือของชาวจีนแต้จิ๋วและพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อชาวจีนแต้จิ๋วอพยพไปยังที่ใดก็มักจะน้อมนำจริยวัตรของท่านมายึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและช่วยเหลือผู้อื่น โดยชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยก็ได้มีการอัญเชิญรูปจำลองหลวงปู่ไต้ฮงกงมาตั้งกรุงเทพฯ เมื่อพ.ศ. 2439 โดยนายเบ๊ย่นพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลจากฮั่วเพ็ง และต่อมาได้รวมตัวกับกลุ่มพ่อค้าเพื่อก่อตั้งคณะเก็บศพไต้ฮงกงซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งแห่งประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยที่เลื่อมใสศรัทธาในจริยวัตรของไต้ฮงกง

จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นชาวจีนแต่จีว 10 คน จีนแคะ 1 คน จีนฮกเกี้ยน 1 คน ได้แก่ 1. ยี่ก่อง 2. ต้น
 ลิบบ้วย 3. อึ้งยุกหลง 4. ตึ้งบู๊เลี้ยก 5. เฮ่งสิ่วเจียะ 6. เบอั้งเท้ง 7. เบ่ต้งเซ้ง 8. เบ่บ้วยอ้ว 9. เบ่จ้งเซีย
 10. เบ่จ้งคุง 11. เบ่อ้มเท้ง 12. เอ็งเกียอ้ว รวมกลุ่มกันเรียโรเงินจัดตั้งคณะเก็บศพไม่มีญาติ ชื่อที่ดิน
 จัดทำสุสานศพไร้ญาติ รวมถึงสร้างศาลเจ้าป่อเต็กตึ้งหรือศาลไต้ฮงกง กิจการกุศลของคณะเก็บศพ
 ไต้ฮงกงที่ตั้งขึ้นในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ดำเนินไปได้อย่างดีในระยะ 3 ปีแรกเก็บศพไปฝังที่สุสาน
 สาธารณะในซอยวัดดอนราวปีละ 2,250 ศพ ค่าใช้สอยประมาณปีละ 15,000 บาท ได้จากการเรียโร
 จากพ่อค้า แต่ในพ.ศ. 2455 ประสบภาวะเงินเรียโรได้ไม่เพียงพอค่าใช้จ่าย จึงได้กราบบังคมทูลพระ
 กรุณาขอรับพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ และได้รับพระราชทานเงินจากพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 6 ทำให้สามารถดำรงอยู่และดำเนินกิจการต่อไปได้ การเก็บศพในระยะแรกใช้
 การห้าม และต่อมาเปลี่ยนเป็นใช้รถลาก ต่อมารถลากเก็บศพของคณะเก็บศพไต้ฮงกงเริ่มเป็นที่รู้จัก
 ของชาวกรุงเทพฯ มากขึ้น มักรู้จักกันในนามรถป่องแปง ตามเสียงสัญญาณการเคาะกลองระหว่าง
 เดินทาง การเก็บศพนี้ทำให้ช่วยผ่อนภาระของกรมศุขาภิบาลได้มาก ต่อมามีการพัฒนารวมถึงขยาย
 ขอบเขตการทำงานมาโดยตลอดจนก่อตั้งเป็นมูลนิธิป่อเต็กตึ้ง โดยในพ.ศ. 2479 ก่อนพัฒนาไปเป็น
 มูลนิธิป่อเต็กตึ้ง คณะเก็บศพไต้ฮงกงเก็บศพจำนวน 2,119 ศพ และได้ขุดศพไร้ญาติจากสุสานใน
 ตรอกวัดดอนขึ้นมาประกอบพิธีฌาปนกิจ หรือที่เรียกกันว่าล้างป่าช้า

การก่อตั้งมูลนิธิป่อเต็กตึ้ง

มูลนิธิป่อเต็กตึ้งก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในพ.ศ. 2480 เมื่อคณะนักธุรกิจชาวจีนร่วมกับ
 สมาคมและหนังสือพิมพ์จีน ร่วมกันปฏิรูปคณะเก็บศพไต้ฮงกง จัดตั้งขึ้นเป็นมูลนิธิฮั่วเคี้ยวป่อเต็ก
 เซียงตึ้ง คำว่า “ ป่อเต็กตึ้ง ” (報德堂) ป่อเต็ก แปลว่า การสนองคุณ ตอบแทนคุณ ตึ้ง แปลว่า
 ศาลา หมายถึง อนุสรณ์สถานเพื่อรำลึกถึงพระคุณท่าน คณะกรรมการที่ร่วมกันบุกเบิกงานของมูลนิธิ
 ป่อเต็กตึ้งมีจำนวน 15 คน ได้แก่ 1. นายเหี้ยกวงเอี่ยม 2. นายอุเทน เตชะไพบูลย์ หรือ เต๋จื่อปิง 2.
 นายเบ่ไก่อู๋ 3. นายก้วยคิม สงวนตีกุล 4. นายแต้แก้งฮั้ง 5. นายตั้งแก้งชวน 6. นายเอี้ยจัมเส่า
 8. นายโง้วเพ็กง่า 8. นายสงวน บุญรักษ 10. นายเอี้ยวเง็กฮุย 11. นายอ้อบั้งยั้ง 12. นายตั้งฮั้ง
 13. นายลีเง็กเซ้ง 14. นายลีจื่อเซ้ง 15. ผู้แทนหนังสือพิมพ์มีนั๊กกัหยิดป่อ และฮั่วเคี้ยวหยิดป่อ

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯคือ

- 1) ช่วยเหลือผู้ประสบภัย อุทกภัย วาตภัย และภัยอื่น ๆ โดยทั่วไป
- 2) จัดตั้งโรงพยาบาล ใช้ชื่อว่า “มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป่อเต็กเซียงตึ้ง แผนกโรงพยาบาล

(โรงพยาบาลหัวเฉียว หรือ โรงพยาบาลคุณานุสรณ์)” รักษาพยาบาลผู้อนาถาเจ็บป่วยโดยไม่คิดมูลค่า

- 3) จัดตั้งโรงเรียนและสถานศึกษา
- 4) ช่วยเหลือจัดการศพทั่วไป และจัดตั้งสุสานเพื่อการนี้ด้วย
- 5) ส่งเสริมและบำรุงกิจกรรมด้านศาสนา วรรณกรรม ศิลปะ และวิทยาศาสตร์
- 6) บำเพ็ญทานกุศลโดยทั่วไปตามมติคณะกรรมการ (กรณีการ, 2543:161)

หลังจากมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งก่อตั้งอย่างเป็นทางการ ทำให้การดำเนินงานสาธารณกุศลของมูลนิธิฯ ขยายขอบเขตและพัฒนาขึ้นจากการช่วยเหลือเฉพาะคนตายไร้ญาติไปสู่การช่วยเหลือผู้ยากไร้อนาถาที่เจ็บป่วย ขาดแคลนและประสบภัยต่าง ๆ ตามแบบอย่างจริยวัตรของไต้ฮงกงอย่างเต็มรูปแบบยิ่งขึ้น

บทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488-2510)

นับตั้งแต่ประเทศไทยประสบภัยสงครามมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งได้ดำเนินงานสาธารณกุศลมาโดยตลอดจนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบ้านเมืองและประชาชนชาวไทยและชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและฟื้นฟูชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานครหลายประการ ดังนี้

การบรรเทาทุกข์อันเนื่องมาจากสงคราม ในระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484-2488 มูลนิธิฯ ได้ร่วมกับสมาคมพาณิชย์จีนและสมาคมอื่น ๆ จัดตั้งหน่วยบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยทางอากาศ จำนวน 5 กอง โดยมีเจ้าหน้าที่กองละ 15 คน มีนายตันจินแก่ง ประธานมูลนิธิฯ เป็นผู้อำนวยการ หน่วยนี้เข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางอากาศทั้งผู้บาดเจ็บและเก็บศพ และมีการแจกน้ำสำหรับดื่มในช่วงสงคราม ซึ่งประชาชนต้องหลบซ่อนอยู่ในชนบท มูลนิธิฯ ได้จัดเรือบรรทุกน้ำ 8 ลำ มีเรือโยง 2 ลำ กรรมกร 65 คน รับน้ำประปาไปแจกจ่ายประชาชนตามลำคลองต่าง ๆ และจัดส่งให้แก่โรงพยาบาลโรคติดต่อที่ปากคลองสาน การแจกน้ำทำอยู่เป็นเวลา 5 เดือนกว่าจนสถานการณ์คลี่คลายลง รวมน้ำที่แจกไป 8,872 ตัน

นอกจากนี้มูลนิธิฯ ยังช่วยเหลือเชลยสงครามและชาวจีนอพยพจำนวนมาก เดือนกันยายน พ.ศ. 2488 เชลยสงครามถูกส่งเข้ามายังกรุงเทพฯ และเข้าพักในที่ต่าง ๆ ทางมูลนิธิฯ ได้จัดส่งอาหารให้ทุกวันตั้งแต่ 2 กันยายน ถึง 14 ตุลาคม รวม 42 วัน และเมื่อสงครามสงบชาวจีนได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้อาหารในเรือไม่เพียงพอ เมื่อเรือเดินทางมาถึงปากน้ำ

สมุทรปราการและท่าเรือในกรุงเทพฯ มูลนิธิฯ ได้นำน้ำและอาหารไปแจกจ่ายตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2489 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2490 ในจำนวนผู้อพยพที่เดินทางเข้ามามีส่วนหนึ่งที่เป็นโรคติดต่อ คือ โรคติดต่อดวงตา ซึ่งเป็นโรคที่ราชการไทยกำหนดห้ามไว้ ชาวจีนประมาณ 250 คน ถูกกักไว้ที่โรงพยาบาลโรคติดต่อปากคลองสาน มูลนิธิฯ ก็ได้นำอาหารและน้ำไปแจกจ่ายให้ตลอดทุกวันในขณะที่ถูกกักขัง และสร้างห้องน้ำชั่วคราวให้อีกด้วย

การสร้างสถานพยาบาล สถานพยาบาลที่มูลนิธิฯ ก่อตั้งขึ้นมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือทั้งชาวไทยและชาวจีนที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากภัยสงคราม ซึ่งคนไข้ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีน และมีการขยายและพัฒนาสถานพยาบาลโดยตลอด สถานพยาบาลได้เริ่มต้นเมื่อพ.ศ. 2480 สามารถรับคนไข้ได้เพียง 4-5 เตียง และอาศัยห้องโถงของที่ทำการมูลนิธิฯ ต่อมาพ.ศ. 2483 นายอุเทน เตชะไพบูลย์ ได้ย้ายสถานพยาบาลมายังถนนพลับพลาชัย ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของสมาคมแต่จิวมาก่อน และให้ชื่อสถานพยาบาลว่า “โรงพยาบาลหัวเฉียว” ต่อมาสมัยของประธานสหัท มหาคุณ พ.ศ. 2485 ได้เข้าศึกษาบริเวณสี่แยกสะพานกษัตริย์ศึกเพื่อจะย้ายโรงพยาบาล ต่อมาพ.ศ. 2487 สมัยของประธานต้นจันทน์กั้ว โรงพยาบาลหัวเฉียวได้ย้ายมาตั้งที่เชิงสะพานกษัตริย์ศึกและทางมูลนิธิฯ ก็ได้จัดซื้อที่ดินในบริเวณนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของมูลนิธิฯ ในพ.ศ. 2490 ได้มีการจัดสร้างหอพักนางพยาบาล และทางโรงพยาบาลได้เชิญหลวงพรหมทัตตเวที หัวหน้าแผนกสูติรีเวชกรรมโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกิตติมศักดิ์ของโรงพยาบาลหัวเฉียวเพื่อให้คำปรึกษาทางวิชาการ ในการที่จะขยายโรงพยาบาลให้ก้าวหน้าและทันสมัย ในปีนี้โรงพยาบาลมีแพทย์ประจำ 3 คน เภสัชกร 1 คน โรงพยาบาลมีความคิดในการจัดสร้างห้องผ่าตัดขึ้น และวางศิลาฤกษ์เมื่อ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของ ดร.ชุนยัตเซ็น คณะกรรมการได้ช่วยกันบริจาคทรัพย์และเรียไ้เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจัดสร้างห้องผ่าตัดนี้ใช้เงิน 500,000 บาท นอกจากนี้ยังต้องจัดหาอุปกรณ์ภายในห้องผ่าตัดด้วย นายต้นจันทน์กั้ว ได้จัดสร้างตึกหนึ่งหลังภายในบริเวณโรงพยาบาลด้วยเงินที่เหลือจากการทำศพบารดา ชื่อตึกว่า ตึกชุนซิว เป็นตึกสำหรับคลอดบุตร ตึกนี้สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2493 มีเตียงรับคนไข้ได้ 24 เตียง ทางโรงพยาบาลต้องการเพิ่มประสิทธิภาพจึงได้มีการรับนักเรียนพยาบาลเพิ่มขึ้น สร้างห้องพักรักษาพยาบาลและห้องอาหารเพิ่มขึ้นค่าก่อสร้างประมาณ 19,000 บาท และทางโรงพยาบาลได้นำเอาอุปกรณ์สำหรับตรวจหาเชื้อโรคในเลือด ปัสสาวะ อุจจาระ อุปกรณ์ภายในห้องผ่าตัด และเตียงเข็น งบประมาณ 80,000 บาท การรักษาพยาบาลนอกสถานที่ของโรงพยาบาลนั้นรับเฉพาะกรณีเด็กและสตรีเท่านั้น ในเดือนหนึ่งมีคนไข้นอกสถานที่ประมาณ 600 คน โรงพยาบาลเริ่ม

พัฒนาขึ้นเป็นโรงพยาบาลสุตินารีเวชขนาด 250 เตียงในพ.ศ. 2506 มีผู้รับบริการการคลอดปีละราว 10,000 คน และดูแลผู้ยากไร้โดยจัดเป็นเตียงอนาถา 20 เตียงสามัญราคาถูก ร้อยละ 70 โดยผู้รับบริการส่วนใหญ่ยังเป็นชาวจีน แต่เป็นรุ่นที่เข้าใจและพูดภาษาไทยมากขึ้น

การก่อตั้งสถานศึกษา โรงเรียนผดุงครรภ์หัวเฉียวและสถานผดุงครรภ์ ถือกำเนิดขึ้นท่ามกลางภาวะสงคราม และผลิตผดุงครรภ์รุ่นแรกได้ก่อนสงครามจะสงบลง ผู้เรียนมีเชื้อสายจีน มีชื่อจีน พูดภาษาจีนได้คล่องแคล่ว ครูผู้สอนภาคปฏิบัติเป็นชาวจีนกว้างเจา แต่งกายด้วยกิ๊พ้า คนใช้ส่วนใหญ่เป็นคนจีน โรงเรียนแห่งนี้ถือว่าเป็นโรงเรียนจีนระดับวิชาชีพ อยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงสาธารณสุข การเติบโตของโรงเรียนนั้นสวนทางกับโรงเรียนจีนอื่น ๆ ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เนื่องจากการจัดตั้งโรงเรียนผดุงครรภ์สอดคล้องและส่งเสริมนโยบายการเพิ่มประชากรเพื่อความมั่นคงของชาติภายใต้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยผดุงครรภ์รุ่นแรกเรียนจบเพียง 3 คน จากผู้เรียนทั้งหมด 7 คน เพราะบางคนอพยพหนีสงคราม ต่อมาพ.ศ. 2496 มีการปรับปรุงหลักสูตรขึ้นเป็นผดุงครรภ์อนามัยชั้น 1 หลายปีต่อมาโรงเรียนแห่งนี้พัฒนาเป็นวิทยาลัยหัวเฉียวและมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติตามลำดับ ในส่วนของสถานผดุงครรภ์นั้นแรงจูงใจสำคัญในการก่อตั้งเกิดจากความต้องการช่วยเหลือหญิงชาวจีนที่อพยพเข้ามา เนื่องจากหญิงจีนส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมไทย ในระยะเริ่มต้นแพทย์และผดุงครรภ์มาจากกว้างโจว ผู้ช่วยพยาบาลและเจ้าหน้าที่ทุกคนพูดภาษาจีนได้ และไม่ได้เรียกเก็บค่ารักษาดูแล

ด้านการสงเคราะห์ศพ การจัดการเกี่ยวกับศพเป็นงานสำคัญของมูลนิธิฯ และมีความจำเป็นมากขึ้นเมื่อเกิดภาวะสงครามและการเพิ่มจำนวนของชาวจีนอพยพที่เข้ามาในประเทศไทย สุสานของมูลนิธิฯ จึงไม่เพียงพอ ในพ.ศ. 2485 นายสัท มหาคุณ ประธานมูลนิธิฯ ได้ทำการปลงศพไม่มีญาติประมาณ 2,000 ศพ และในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2490 นายตันจินแก่ง ประธานมูลนิธิฯ ได้ปรับปรุงสุสานของมูลนิธิฯ และได้มีการขุดศพขึ้นมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาประมาณ 4,000 ศพ ในปีนี้จึงได้มีการดำเนินการสร้างหลุมศพใหม่ เป็นหลุมคอนกรีตรวม 4,000 กว่าหลุม รวมทั้งสร้างท่อระบายน้ำและพร้อมกันนี้ก็ได้อาคารแปดเหลี่ยมขึ้นภายในสุสานเพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องด้วย มูลนิธิฯ ได้รายงานไว้ว่ามีจำนวนศพที่มูลนิธิฯ เข้าไปจัดการตั้งแต่ พ.ศ. 2482-2493 จำนวน 28,086 ราย และจากสถิติของปีพ.ศ. 2496 และพ.ศ. 2497 จะเห็นได้ว่าเดือนหนึ่งๆ ของมูลนิธิต้องทำงานด้านนี้เป็นจำนวนไม่น้อย ตามรายละเอียดต่อไปนี้

เดือนพฤศจิกายน 2496

โรงพยาบาลเทียนฮั่วมูลนิธิศพผู้ใหญ่	25 ราย
โรงพยาบาลกลางศพของผู้ใหญ่และเด็กรวม	10 ราย
โรงพยาบาลอื่นๆ ทั้งของผู้ใหญ่และเด็กรวม	84 ราย
ศพไม่มีญาติ	42 ราย

เดือนมิถุนายน 2497

โรงพยาบาลเทียนฮั่วมูลนิธิศพผู้ใหญ่	26 ราย
โรงพยาบาลกลางศพของผู้ใหญ่และเด็กรวม	16 ราย
โรงพยาบาลอื่นๆ ทั้งของผู้ใหญ่และเด็กรวม	127 ราย
ศพไม่มีญาติ	58 ราย
ศพที่เก็บได้จากริมถนน	1 ราย

จำนวนศพทั้งหมดที่มูลนิธิของเราจัดการฝังไปรวม 2,402 ราย โรงพยาบาลอื่น ๆ นั้น หมายถึง โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลโรคติดต่อพญาไท โรงพยาบาลหญิงพญาไท โรงพยาบาลตำรวจ โรงพยาบาลมิชชั่น ห้าแยกพลับพลาชัย โรงพยาบาลมิชชั่นสะพาน ฯลฯ (มูลนิธิฮั่วเคี้ยวปอเต็ก เชียงตั้งแห่งประเทศไทย กิจการประจำปีพ.ศ. 2497, ม.ป.ป.: 35-38 อ้างถึงใน วีรวัลย์, 2534: 134)

การช่วยเหลือชาวจีนที่ถูกคุมขัง ชาวจีนและชาวต่างชาติจำนวนหนึ่งถูกกักขังที่กองตรวจคนเข้าเมืองได้มีจดหมายร้องทุกข์มายังมูลนิธิฯ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2495 เป็นชาวจีนที่ถูกคุมขังอยู่ 21 คน และชาวต่างชาติอื่น ๆ มูลนิธิฯ ได้แจกผ้าห่มนอนและมุ้งคนละหลัง พร้อมเงินสดคนละ 40 บาท และเดือนกรกฎาคมปีเดียวกัน มูลนิธิฯ ก็ได้รับจดหมายร้องทุกข์จากชาวจีนที่ถูกคุมขังที่กองตรวจคนเข้าเมือง 17 คน และเป็นชาวต่างชาติอื่น ๆ อีก มูลนิธิฯ ได้แจกยาฉุกเฉิน ยาทราเชื้อ ไก่ผัด ไข่เค็ม และปลากระป๋อง รวมทั้งเงินสดอีกจำนวนหนึ่ง อีกทั้งมูลนิธิฯ ยังได้ช่วยเหลือชาวจีนที่ต้องการเดินทางกลับภูมิลำเนา โดยทางมูลนิธิฯ ได้ร่วมกับสมาคมพาณิชย์จีนและสมาคมจีนอื่น ๆ ในการจัดส่งชาวจีนกลับภูมิลำเนา โดยครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2485 ผู้ต้องหาชาวจีน 138 คน เขียนจดหมายร้องขอให้ช่วยจัดการให้เขาได้เดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม มูลนิธิฯ พร้อมกับองค์กรชาวจีนจึงได้ร่วมกันจัดหาอาหาร ผ้าห่ม เสื้อผ้า และพาหนะคือเรือโดยสาร “ไต้ฮู่เกียง” เดินทางไปยังชัวเถา และครั้งที่ 2 ทางกองตรวจคนเข้าเมืองก็ได้อนุมัติให้ผู้ต้องหาอีก 18 คน เดินทางกลับ มาตุภูมิลำเนาเดิมได้ องค์กรชาวจีนและมูลนิธิฯ ก็ได้ร่วมกันดำเนินการเหมือนเช่นเดิม และเรือ

โดยสารลำเดิมและในครั้งสุดท้ายเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2496 ผู้ต้องหาชาวจีนจากเรือนจำลพบุรี โทษและห้องขังของกองตรวจคนเข้าเมืองรวม 380 กว่าคน โดยทางมูลนิธิฯ ได้แจกผ้าขาว 6 หลา แปรงอีกคนละอัน และผ้าห่มนอนคนละผืน โดยสารเรือไต้ยู่เกียง ไต้ลี้ฮั่ว และมุยฮก ออกจากประเทศไทยไปท่าเรือเมืองซัวเถา ประเทศจีน (มูลนิธิฮั่วเคี้ยวปอเต็กเซียงตั้ง 2497: ไม่ปรากฏเลขหน้า อ้างถึงใน วีรวัลย์, 2534: 134-135)

ต่อมาประมาณช่วงกลางพ.ศ. 2499 รัฐบาลไทยได้แจ้งความประสงค์ไปยังบริษัทเรือเดินทะเล โทงวอก ผู้มีสายการเดินเรือระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน ขอให้จัดเรือเป็นพาหนะสำหรับเนรเทศชาวจีนจำนวนหนึ่งออกไปจากประเทศไทย โดยทางมูลนิธิฯ ได้ให้เงินจำนวนหนึ่ง และเครื่องอุปโภคที่จำเป็นแจกจ่ายให้แก่ผู้ถูกเนรเทศและครอบครัวเป็นรายบุคคลด้วย โดยมอบหน้าที่ให้อยู่ในความรับผิดชอบของหอการค้าไทยจีน สมาคมจีนแต่จิวแห่งประเทศไทย และมูลนิธิฯ เป็นผู้ดำเนินงานร่วมกัน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ชาวจีนที่ถูกเนรเทศและครอบครัว นับตั้งแต่รับตัวมาจากที่คุมขัง หรือจากภูมิลำเนาจนกระทั่งลงเรือเดินทางออกจากประเทศไทย และหลังจากที่ทางราชการได้ประกาศเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมใบสำคัญประจำตัวต่างด้าวขึ้นเป็นปีละ 400 บาท ตั้งแต่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา ชาวจีนส่วนใหญ่ซึ่งมีภาระค่าใช้จ่ายมากอยู่แล้ว จึงไม่สามารถจ่ายค่าธรรมเนียมในอัตราใหม่ได้ ทำให้ถูกจับกุมตัวไปจำกัดเขตที่อยู่อาศัย หรือถูกเนรเทศออกนอกประเทศไทยเป็นจำนวนมาก บรรดาสมาคมจีนต่าง ๆ ในประเทศไทยต่างมองเห็นถึงปัญหาค่าธรรมเนียมที่ชาวจีนต้องรับมือ จึงพยายามติดต่อขอร้องการยกเว้น และรับประกันบุคคลผู้ที่ถูกจำกัดเขตออกมา เพื่อดำเนินการเสียค่าธรรมเนียมต่ออายุใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวแก่ชาวจีนหลายราย

ต่อมาใน พ.ศ. 2505-2506 ทางมูลนิธิฯ ได้ให้ความช่วยเหลือแก่คนต่างด้าวเกี่ยวกับใบสำคัญประจำตัว เช่น ช่วยชำระค่าธรรมเนียมใบสำคัญต่างด้าวและการต่ออายุใบสำคัญต่างด้าว การขอร้องยืดเวลาการขอต่ออายุเพื่อรับการยกเว้นค่าธรรมเนียมใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว นอกจากนี้ทางมูลนิธิฯ ได้แปลประกาศของกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับเรื่องใบสำคัญประจำตัวเป็นภาษาจีน แล้วเผยแพร่ตามสมาคมฯ และองค์การสาธารณกุศลทั่วประเทศ พร้อมกับประกาศหนังสือพิมพ์จีนรายวันทุกฉบับ เพื่อให้ชาวจีนได้รับทราบและเข้าใจข่าวสาร เช่น การติดต่อไปชำระค่าธรรมเนียมตามประกาศผ่อนผัน ณ สถานีตำรวจต่าง ๆ ช่วยยื่นเรื่องราวขอตรวจสอบหลักฐาน ออกหนังสือแนะนำขอความช่วยเหลือ ณ สถานีตำรวจภูธรต่าง ๆ ช่วยยื่นคำร้องขอรับใบสำคัญสำหรับผู้มีหลักฐานการเข้าเมือง

อย่างถูกต้องและช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ณ สถานที่ตำรวจต่าง ๆ นอกจากนี้ทางมูลนิธิฯ ยังได้ให้ความช่วยเหลือคนต่างด้าวผู้ต้องโทษเนรเทศ หลังจากที่ทางราชการได้ประกาศผ่อนผันให้คนต่างด้าวผู้ต้องโทษเนรเทศออกไปประกอบอาชีพอิสระตามความสมัครใจในส่วนภูมิภาค โดยทางมูลนิธิฯ ให้การรับรองและช่วยจัดส่ง 2 รุ่น คือ ในพ.ศ. 2512 และ พ.ศ. 2514 ทั้งหมด 881 คน รวมทั้งให้เงินทุนอุดหนุนและเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ทุกคนด้วย (พรพรรณ, 2536: 131-133)

การบรรเทาสาธารณภัย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งดำเนินการร่วมกับทางราชการไทยและสมาคมจีนต่าง ๆ เช่น การบรรเทาทุกข์ผู้ประสบอัคคีภัย เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2497 ที่วัดทองคลองสาน ธนบุรี เกิดเพลิงไหม้ขึ้น ทางมูลนิธิฯ ทราบข่าวก็ได้ส่งผู้แทนไปยังสถานที่เกิดเหตุ และได้ประกอบอาหารเพื่อเป็นการบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย และทางมูลนิธิฯ ได้ร่วมกับตำรวจท้องที่ลงแจ้งความประกาศในหนังสือพิมพ์ให้ผู้ประสบภัยมาติดต่อกับมูลนิธิฯ เพื่อความสะดวกในการสงเคราะห์ และร้านค้าสมาคมต่าง ๆ ได้ร่วมบริจาคสิ่งของและเงิน

ในหนังสือแจ้งกิจการปีเดียวกันยังได้กล่าวถึงฎีกาเรียไรของคณะกรรมการเรียไรของคณะกรรมการเรียไร โดยกล่าวว่ารัฐบาลได้คิดขยายงานด้านการป้องกันอัคคีภัย โดยเรียกร้องให้ประชาชนแต่ละท้องถิ่น จัดตั้งหน่วยป้องกันอัคคีภัยประจำท้องถิ่นของตนขึ้นและพร้อมกันนั้นสมาคมชาวจีนต่าง ๆ ได้ร่วมกันจัดตั้ง “คณะกรรมการเรียไรเพื่อป้องกันอัคคีภัย” ขึ้น โดยได้รับการชี้แนะและสนับสนุนจากตำรวจ มีที่ทำการอยู่ที่มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง คณะกรรมการนี้กำหนดจำนวนเงินที่ได้จากการเรียไรทั้งหมดสองล้านบาท นำไปสมทบกับงบประมาณป้องกันอัคคีภัยของทางราชการ (มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป่อเต็กตึ๊งแห่งประเทศไทยกิจการประจำปี 2497 ม.ป.ป.: 51-52 อ้างถึงใน วีรวัลย์, 2534: 135)

ทางมูลนิธิฯ ยังได้ร่วมมือกับทางราชการช่วยจัดที่พักชั่วคราวให้แก่ผู้ประสบภัย ตลอดจนแจกจ่ายอาหารและน้ำดื่ม ตลอดจนบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยอีกด้วย โดยในช่วงพ.ศ. 2487-2497 เกิดอัคคีภัยขึ้นหลายครั้งทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และทางมูลนิธิฯ ได้เข้ามาช่วยเหลือในหลายกรณี (พรพรรณ, 2536: 129-130)

ตารางที่ 1 พื้นที่เกิดเหตุอัคคีภัยในช่วงพ.ศ. 2487-2497 ที่ทางมูลนิธิฯ เข้ามาให้ความช่วยเหลือ

ปี(พ.ศ.)	พื้นที่เกิดเหตุอัคคีภัย
2487	ตลาดเมืองชลบุรี
2489	ตลาดมหาชัย

2491	ตำบลตลาดโรงเหล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
	ตลาดศรีราชา
	หลังโรงพยาบาลนครแคบปิโตล
	ตำบลวรจักร หน้าโรงพยาบาลกลาง
2494	ตลาดเก่า ถนนเยาวราช
2495	ตลาดจันทคาม จังหวัดปราจีนบุรี
	เขตสะพานเหลือง
	เขตประตู่ผีสำราญราษฎร์
	เขตสะพานสว่าง
	ตำบลบ้านแขกบางลำภู
2497	วัดทองคลองสาน ธนบุรี

ที่มา: (พรพรรณ, 2536: 129-130)

การป้องกันอหิวาตกโรค ในพ.ศ. 2501 เกิดฝนแล้งเป็นผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะท้องที่ฝั่งธนบุรี ทำให้ประชาชนต้องอาศัยน้ำทางลำคู และลำคลอง เพื่อดื่มและใช้ ส่งผลให้เกิดอหิวาตกโรคระบาด ทางมูลนิธิฯ ได้ร่วมมือกันทางราชการหาทางป้องกันการระบาดของโรค เช่น การสร้างส้วมสาธารณะ 24 แห่ง การประกาศเผยแพร่วิธีป้องกันอหิวาตกโรค การจัดหน่วยบริการฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรค การเผาศพผู้เสียชีวิตด้วยอหิวาตกโรคที่วัดทองนพคุณจำนวน 200 กว่าศพ และได้รับการสนับสนุนโดยเสด็จพระราชกุศลช่วยเหลือป้องกันอหิวาตกโรค โดยจัดให้มีการแสดงดนตรีสมัครเล่น ในงานนี้มูลนิธิฯ ร่วมกับสมาคมจีนต่าง ๆ ในประเทศไทย (พรพรรณ, 2536: 133)

คุณูปการของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งที่มีต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร

จากบทบาทของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปคุณูปการของมูลนิธิฯ ที่มีต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครได้ดังนี้

ชาวจีนในกรุงเทพมหานครมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งจากศาลเจ้าป่อเต็กตึ๊งและการทำงานของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ศาลเจ้าป่อเต็กตึ๊งหรือศาลเจ้าไต้ฮงกง ถือเป็นศาลเจ้าที่ชาวจีนในกรุงเทพมหานครศรัทธาและเคารพนับถือ ทั้งกลุ่มคนที่ศรัทธาในไต้ฮงกง และศรัทธาในการทำงาน

ของมูลนิธิปอเต็กตึ๊งเข้ามาสักการะบูชา โดยผู้คนส่วนใหญ่เชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ขององค์ได้ยังงในด้านการช่วยให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บและความมีเมตตากรุณาที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ยากไร้ในด้านต่าง ๆ โดยทางมูลนิธิฯ ได้บูรณะและจัดพิธีมงคลต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนได้เข้ามาร่วมงานบุญและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้คนภายหลังจากสงคราม

ชาวจีนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สตรีและเด็กชาวจีนที่เพิ่งอพยพเข้ามายังประเทศไทยและไม่มีความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมไทย ได้รับการช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาลและการทำคลอด โดยสถานผดุงครรภ์ของมูลนิธิปอเต็กตึ๊ง อีกทั้งชาวจีนยังได้รับบริจาคเครื่องอุปโภคบริโภค ทั้งอาหารและน้ำดื่มจากทางมูลนิธิฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดแคลนเนื่องจากสงครามและภัยธรรมชาติ โดยทางมูลนิธิฯ ได้ให้ความช่วยเหลือมาตลอดจนสิ้นสุดสงคราม รวมถึงกลุ่มชาวจีนที่เพิ่งอพยพเข้ามายังประเทศไทยในยุคนี้มักถูกกักตัวและขาดแคลนอาหารจากการเดินทาง ทางมูลนิธิฯ ได้เข้ามาแจกจ่ายอาหารและน้ำดื่ม และในด้านการศึกษา เด็กชาวจีนมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้นจากการเปิดโรงเรียนผดุงครรภ์ ซึ่งมีการเรียนการสอนเป็นภาษาจีน ครูคนจีน และเป็นโรงเรียนที่รัฐบาลไทยไม่สั่งปิด เนื่องจากการเรียนการสอนของโรงเรียนมีความสอดคล้องกับนโยบายเพิ่มประชากรของรัฐบาลในยุคนั้น

ศพของชาวจีนและศพไร้ญาติ ได้รับการสงเคราะห์และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเก็บศพถือเป็นงานหลักของทางมูลนิธิฯ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเป็นคณะเก็บศพได้ยังง โดยทางมูลนิธิฯ ได้มีการขยายขอบเขตและพัฒนางานในด้านนี้ ทั้งการขยายสุสานและการนำศพมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งถือเป็นการสร้างกุศลที่ยิ่งใหญ่โดยเฉพาะการสงเคราะห์ศพไร้ญาติ และเป็นการจัดระเบียบบ้านเมืองในช่วงสงครามอีกด้วย

รัฐบาลไทยให้การยอมรับองค์กรของชาวจีนมากขึ้น จากการทำงานของมูลนิธิฯ ที่ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ การดำเนินงานด้านสาธารณกุศลแบ่งปันไปถึงชาวไทยและชาวต่างชาติในประเทศไทยด้วย ซึ่งทำให้รัฐบาลไทยให้การยอมรับองค์กรของชาวจีนมากขึ้น และได้จัดตั้งหน่วยป้องกันอัคคีภัยประจำท้องถิ่น โดยทางมูลนิธิฯ ร่วมงานกับองค์กรของไทย แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานราชการเห็นพลังและความสามารถขององค์กรจีนและชาวจีนในประเทศไทย ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายเป็นปฏิปักษ์และเข้มงวดกับชาวจีนแต่ก็ยังคงต้องการให้ชาวจีนและองค์กรให้ความช่วยเหลือทางการเงินหรืออาจจะเป็นสิ่งที่รัฐคิดว่าเป็นอีกหน้าที่หนึ่งของชาวจีนที่ตอบแทนสังคมบ้าง นอกเหนือจากการกอบโกยผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่ชาวจีนทำอยู่

สรุป

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งก่อตั้งขึ้นเป็นมูลนิธิอย่างเป็นทางการในพ.ศ. 2480 โดยกลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยพัฒนาขึ้นจากคณะเก็บศพไต้ฮงกง ขยายขอบเขตการดำเนินงานสาธารณกุศลในหลายด้านมากขึ้น ตามแนวทางจริยวัตรและหลักคำสอนของหลวงปู่ไต้ฮงกง พระภิกษุที่ชาวจีนนับถือและบูชาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมีการอัญเชิญรูปปั้นหลวงปู่ไต้ฮงกงจากประเทศจีนโดยนายเบ็ญมาประดิษฐานในประเทศไทย เพื่อให้ทั้งชาวจีนและชาวไทยได้กราบไหว้

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ก่อตั้งขึ้นเป็นมูลนิธิฯ อย่างเป็นทางการและเริ่มมีบทบาทมากขึ้นอย่างชัดเจน หลังจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะบทบาทที่มีต่อการฟื้นฟูชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานครในช่วงภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เห็นได้จากบทบาทของมูลนิธิฯ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวจีนในประเทศไทยที่มีความยากลำบากอันเนื่องมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ การอพยพเข้ามาของคนจีนจำนวนมาก ภัยสงครามและภัยธรรมชาติภายในประเทศไทย นโยบายปฏิบัติต่อจีนของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และความขัดแย้งระหว่างชาวไทยและชาวจีน โดยบทบาทของมูลนิธิฯ มีหลายประการ ได้แก่ การบรรเทาทุกข์อันเนื่องมาจากสงคราม การสร้างสถานพยาบาล การก่อตั้งสถานศึกษา การสงเคราะห์ศพ การช่วยเหลือชาวจีนที่ถูกลักขัง การบรรเทาสาธารณภัย การป้องกันอุบัติเหตุโรค

จากบทบาทของมูลนิธิฯ ดังกล่าวมา จะเห็นได้ว่าได้สร้างคุณูปการแก่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนหลายประการได้แก่ ชาวจีนในกรุงเทพมหานครมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ชาวจีนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ศพของชาวจีนและศพไร้ญาติ ได้รับการสงเคราะห์และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และรัฐบาลไทยให้การยอมรับองค์กรของชาวจีนมากขึ้น

ทั้งนี้การดำเนินงานของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจีน กล่าวคือ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งเป็นตัวอย่างหนึ่งในการรวมกลุ่มของชาวจีน เพื่อการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในต่างแดน สะท้อนถึงการปรับตัวและการสร้างความยอมรับในต่างประเทศซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยการสร้างสาธารณะประโยชน์อย่างไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ แต่การปรับตัวของชาวจีนนั้นยังคงมีการรักษาวัฒนธรรมบางอย่างไว้ เช่น การเปิดโรงเรียนที่สอนด้วยภาษาจีน คุณครูผู้สอนเป็นชาวจีนที่แต่งกายแบบชาวจีน การสร้างศาลเจ้าแบบจีน คือ ศาลเจ้าไต้ฮงกง เป็นต้น และการทำงานของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งนอกจากการดำเนินงานตามหลักคำสอนของหลวงปู่ไต้ฮงกงแล้ว ยังสะท้อนถึงหลักคุณธรรม 8 ประการ หรือแปดประการ ของขงจื้อ ที่ชาวจีนได้อบรมลูกหลานสืบทอดมาในครอบครัวนับพันปี

สอดคล้องกับความเชื่อของชาวไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา คุณธรรม 8 ประการได้แก่ ตง หมายถึง ซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดี, ห้าว หมายถึง กตัญญู, หยิ่ง หมายถึง เมตตา กรุณา, ใฝ่ หมายถึง รัก, ซึ้ง หมายถึง สัจจะ รักษาคำมั่นสัญญา, หงี หมายถึง สัจธรรม ความเป็นธรรม, ฮ้าว หมายถึง ท่าที อ่อนโยน สมัครสมาน สามัคคี, เฟ้ง หมายถึงความเสมอภาค สงบเรียบ

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ ต้นประเสริฐ. (2543). 90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. สภามหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล. (2536). พัฒนาการบทบาทของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน (พ.ศ. 2485-2535). วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475-2500). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรวัลย์ งามสันติกุล. (2543). ชาวจีนกับกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย พ.ศ.2420-2513. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สกินเนอร์, จี. วิลเลียม. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้า

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวเสริมศิริ แผนสมบูรณ์
วันเดือนปีเกิด	29 สิงหาคม 2539
สถานที่เกิด	สุพรรณบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	178 หมู่ 6 ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี 72210
ประวัติการศึกษา	
2558-ปัจจุบัน	ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง สนามจันทร์ คณะอักษรศาสตร์ สาขาเอเชียศึกษา ภาษาลือกจีน
2552-2557	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี สายศิลป์ภาษาจีน